

# Un oceà d'hermetismes fascinants



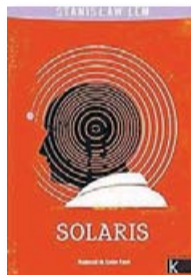
PERE ANTONI PONS

Més o menys cap a la meitat de *Solaris*, la novel·la que el polonès Stanislaw Lem (Lviv, 1921 - Cracòvia, 2006) va

publicar l'any 1961 i que avui és considerada un dels cims de la literatura de ciència-ficció del segle XX, hi ha unes pàgines quasi incomprensibles i formidables que descriuen els fenòmens que tenen lloc al planeta Solaris. S'hi explica, recorrent sovint a un vocabulari diguem que pròpiament *solarista* format per paraules com *simetria*, *mimoides* i *formocreadors*, que els fenòmens en qüestió són com una "simfonia geomètrica" davant de la qual "nosaltres som els seus oients sords", "una simfonia que es crea a si mateixa i que s'escanya ella mateixa". Si li passa com a mi, mentre les estigui llegint, el lector sentirà que en aquestes pàgines concretes s'hi veu el propòsit amb què Lem va escriure la novel·la: crear una realitat impossible i inhumana i fer-ne litera-

tura, és a dir, descriure-la d'una manera precisa i plausible i fer que una galeria d'homages i dones l'experimentin -la sentin, la pensin, la temin- amb una paleta d'emocions i d'idees exhaustiva i veraç.

Suposo que és inevitable que els lectors que no som ni fans ni experts del gènere ens sentim més còmodes amb la ciència-ficció humanista d'un Ray Bradbury que amb la simbòlica i abstracta d'un Stanislaw Lem, però això no vol dir que no siguem capaços d'apreciar les raons per què *Solaris*, més enllà de la mítica adaptació cinematogràfica que en va fer Andrei Tarkovski l'any 1972, és considerada una obra mestra. Aquestes raons són bàsicament dues, i elementals. La primera és que la realitat impossible creada per Lem és fascinant en la seva naturalesa aliena, hermètica i gairebé inconcebible. La segona és que aquesta realitat està formalitzada mitjançant un estil cerebral però vistós, una mescla d'exuberància tecnicista i de poesia lacònica i ferida. La traducció que n'ha fet Xavier Farré



SOLARIS  
STANISLAW LEM  
FACTORIA K /  
IMPEDIMENTA  
TRAD. XAVIER FARRÉ  
324 PÀG. / 18 €

s'intueix tan sensacional com meritòria.

L'argument està muntat a partir d'una sèrie de pretextos i de motius que són un clàssic del gènere. Un astronauta arriba a una estació espacial que des de fa anys investiga i vigila un planeta, Solaris, que està situat a anys llum de la Terra i que està format en exclusiva per un oceà enorme i misteriós. Quan l'astronauta, el psicòleg Kris Kelvin, arriba a l'estació es troba un espectacle desolador: el desordre i la incertesa hi imperen, les instal·lacions semblen semiabandonades, un dels cosmonautes que hi treballava de feia temps s'acaba de suïcidar i els pocs supervivents viuen rosegats per l'angoixa.

## L'audàcia de Lem

A poc a poc, Kris Kelvin, que a més de ser el protagonista és també el narrador de la història, descobrirà que, després de dècades duent a terme experiments infructuosos per entendre la naturalesa de l'oceà, i després d'anys també intentant en va de comunicar-s'hi -els científics creuen que l'oceà és viu, i que pensa, i que sent-, fa poc els membres de l'estació hi llançaren raigs X i que això ha fet que l'oceà es defensés. La reacció de l'oceà, i aquest és el nucli de la novel·la i l'audàcia més brillant de Lem, consisteix a crear simulacres fets a partir dels records, els desigs i els terrors dels cosmonautes, cosa que els pertorba perquè els atia l'amor i la culpa, les frustracions pels errors comesos en el passat i els dubtes sobre les identitats pròpies i alienes. La pertorbació és tan gran que "l'alternativa d'acabar boig era en realitat un alliberament".

Escrita amb una fredor meticulosa i elegant, *Solaris* genera desconcert i neguit. I permet múltiples lectures, des de l'al·legoria sociopolítica fins a l'exploració existencial passant per l'especulació teològica. Si és una novel·la potent i perdurable, però, és perquè expressa amb lucidesa i angoixa la inintel·ligibilitat de la realitat immensa de l'univers i del sentit de la vida. ♦♦

## OBRO FIL

LAURA GOST

## Llibres molls, debats encesos

Diu el refrany que "al mal temps, bona cara", per això els refranys poden arribar a ser molestos: perquè se sostenen en una generalització volgudament trivial que fa poc servei als afers concrets que patim en primera persona. És el cas de la diada de Sant Jordi d'enguany, que serà recordada per uns fenòmens atmosfèrics adversos, esquizofrènics, imprevisibles, que, eufòries extrameteorològiques a banda, ens van deixar a tots impotents i esgotats.

Twitter, ja ho sabem, és un mostrari de tarannàs antagònics; el reflex a petita escala d'una diversitat de caràcters duta a l'exageració, a la sublimació o a l'esperpent, segons el cas. Així, als tuitaires empàtics amb les pèrdues sofertes per algunes parades de llibres, d'una banda, i als usuaris irritats o entestats a cercar culpables, de l'altra, s'hi van sumar els solidaris excessius que volien comprar quatre baguls de llibres molls; els primmirats que puntualitzaven que aquests solidaris no haurien comprat mai el mateix nombre de llibres eixuts; els crítics amb l'organització per no haver sabut trobar una alternativa previsible; els *iupi iaia* decidits a convertir una pluja incòmoda i prosaica en una lloança èpica de la tossuderia lectora dirigida per Frank Capra i Stanley Donen.

Tanmateix, seria reduccionista concloure que el mal temps és l'únic culpable del regust agredolç que durant aquesta darrera setmana s'ha percebut a les xarxes socials i concretament a Twitter, que si hagués de ser una figura literària seria segurament una metonímia 2.0 de la sobirania popular. A l'excepcionalitat del debat derivat de la pluja, doncs, cal afegir-hi un reguitzell de reflexions gens originals i extrapolables a altres contextos: l'eterna dicotomia entre les propostes mediàtiques i la literatura més exquisida, l'asimetria de recursos dels grans grups editorials i dels segells petits, l'esperit competitiu que impregna les llistes de més venuts o la presència recent de *youtubers* que buiden de sentit el concepte d'escriptor i que ens conviden a definir quina és la línia que separa l'elitisme de l'exigència.

Sobretot, però, aquesta setmana ha tornat a quedar clar que la diada de Sant Jordi és un afer rellevant. I que els llibres, afortunadament, amb pluja o sense, no podran ser mai paper mullat. ♦♦

## L'APARADOR

ARA

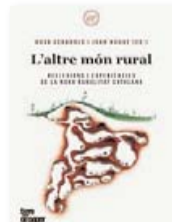
### FICCIÓ



**Actos desesperados**  
MEGAN NOLAN  
Seix Barral

La primera novel·la de la irlandesa Megan Nolan ressegueix la relació tòxica de dos joves que comparteixen un amor destructiu. Escrita com un llarg i punyent monòleg interior, *Actos desesperados* és la carta de presentació d'una de les joves promeses de la literatura irlandesa.

### ASSAIG



**L'altre món rural**  
D.A.  
Tigre de Paper

Rosa Cerarols i Joan Nogué recopilen una quarantena de veus que reflexionen sobre la neoruralitat a Catalunya. A través d'experiències en primera persona, el llibre planteja les principals problemàtiques del món rural actual i traça una visió esperançadora sobre l'evolució del territori.

### JUVENIL



**Constel·lacions**  
QUIM TORRES  
Babulinka Books

La relació d'amistat entre la Nit, una noia solitària, i l'Arnau, un jove astrònom, serveix per desplegar una història sobre la màgia del cel estrellat. La passió per observar els astres porta els protagonistes a imaginar relats relacionats amb les constel·lacions i ajuda la Nit a trobar-se i estimar-se a si mateixa.